

Уманець О. В.

канд. мистецтвознавства, доцент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

***МУЗИЧНА ФАУСТІАНА ХІХ СТ. У СВІТЛІ ЦІННІСНОЇ
ДИНАМІКИ ЛЮДСТВА***

Художні символи в історії європейської культури, на рівні мистецької рефлексії постаючи як відбиття ціннісних «стрижнів» різних історично-культурних епох, на рівні наукової рефлексії традиційно набули статусу концентрованих утілень людської духовності. Одним із таких символів, відзначених перманентною актуальністю та потребуваністю, є фаустіана.

Унікальність її буття в контексті різних світоглядних парадигм детермінована іманентною здатністю до резонування з різними системами цінностей і в силу цього до відображення зміни ракурсів світосприйняття особистості та людства. Демонструючи жагу людини до осягнення сутності аксіологічних вершин та індивідуального їх інтерпретування, фаустіана постає як художнє відбиття ціннісної динаміки особистості та людства.

У контексті музичного мистецтва епохи романтизму яскравими зразками цього є драматична легенда Г. Берліоза «Осудження Фауста» та своєрідна фаустіанська «лінія» у творчості Ф. Ліста, репрезентована зокрема «Фауст-симфонією» і «Мефісто-вальсами».

У творінні Г. Берліоза, відповідно до «анормативності» мислення романтичної епохи, єднаються ознаки жанрів – знаків різних історично-культурних епох. Така концентрація культурної пам'яті забезпечує масштабний діалог культур (від Середньовіччя до Нового часу) та водночас «пронизує» їх ціннісний простір проблематизацією сутності та спрямованості духовних, аксіологічних пошуків, як вершина котрих репрезентується кохання – вища катарсична сила. Водночас із «передбаченням» жанрової мікстовості мистецтва майбутнього, така зміна ракурсу осмислення сюжетного і концептуального стрижня фаустіани, традиційно ототожнюваного із мотивом угоди людини та диявола та з гносеологічною проблематикою, у контексті романтичного світобачення в драматичній легенді Г. Берліоза забезпечує соціокультурний потенціал передбачення ціннісних основ майбутнього.

Суб'єктивізація ціннісних настанов у контексті романтичної парадигми світобачення – джерело неоднозначності інтерпретування образної тріади у «Фауст-симфонії» Ф. Ліста. Пародійність (як абсолютизація романтичної іронічної призми світобачення) інтерпретування образів, утвердження їх амбівалентності резонує із духом сумнівів, що, на думку композитора, зумовлював специфіку сучасної йому епохи, котра вже відмовлялася від деактуалізованих ідеалів Просвітництва, проте усталеної системи нових не сформувала та не ствердила. Руйнація однозначного розуміння цінностей, девальвація настанов, що раніше мали статус істинних, на рівні художнього мислення знаходить вираження у парадоксальній наявності двох фіналів, що зумовлюють концептуальну двоїстість симфонії. Оркестровий фінал, відбиваючи гротескове, нігілістичне переосмислення високих духовних поривань, і хоровий – простір домінування позачасових сакральних цінностей, чистоти й кохання як вершини буття та водночас актуалізації необхідності їх особистісної інтеріоризації як імперативів – відображають ті призми світобачення і вирішення етичної колізії, котрі актуалізувала культура на межі майбутнього Новітнього часу.

Репрезентація поглибленої руйнації духовних настанов і всепроникаючої сили негативного начала у концепції циклу «Мефістовальсів» Ф. Ліста, детермінована усвідомленням невіршуваності духовних і соціальних колізій у контексті романтичної парадигми світу, стає передбаченням світоглядних конфліктів початку ХХ ст.

Аксіологічний ракурс осмислення сутності фаустіани як художнього символу позачасової значущості і динаміки її інтерпретування уможливорює репрезентацію одвічної теми як «згорненого» втілення ціннісних орієнтацій певної історично-культурної епохи, котре водночас містить у собі спрямований у майбутнє ціннісний «вектор», і в силу цього суттєвий прогностичний соціокультурний потенціал.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АЕРОКОСМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. М.С. ЖУКОВСЬКОГО «ХАРКІВСЬКИЙ АВІАЦІЙНИЙ ІНСТИТУТ»

ДО 25-РІЧЧЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ

*XVII Міжнародної
науково-практичної конференції
«ЛЮДИНА, КУЛЬТУРА, ТЕХНІКА
В НОВОМУ ТИСЯЧОЛІТТІ»*

19–20 квітня 2016 року

Національний аерокосмічний університет
ім. М.С. Жуковського «ХАІ»

Збірник матеріалів XVII Міжнародної науково-практичної конференції «Людина, культура, техніка в новому тисячолітті», присвяченій 25-річчю незалежності України, містить тези наукових праць, тематика яких охоплює широкий спектр актуальних проблем розвитку техніко-орієнтованого суспільства. Розглядаються питання щодо специфіки політичних та культурних зрушень, що відбуваються в українській державі; соціальних комунікацій різних рівнів – міжкультурних, художньо-мистецьких, професійних, документних; ролі ЗМІ в інформаційному соціумі, а також проблеми вищої освіти, всебічного розвитку сучасної особистості, її патріотичного виховання.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Гайдачук О.В. – д-р. техн. наук, професор, проректор з наукової роботи
Національного аерокосмічного університету ім. М.С. Жуковського
«ХАІ»

Копилов В.О. – д-р. філос. наук, професор, декан гуманітарного факультету
Національного аерокосмічного університету ім. М.С. Жуковського
«ХАІ»

Прилуцька А.Є. – канд. філос. наук, професор ХАІ, завідувач кафедри
документознавства та української мови Національного аерокосмічного
університету ім. М.С. Жуковського «ХАІ»